

Accepteer genderspectrum of krijg straf

Wetsvoorstel Strafbaarstelling Conversiehandelingen ontrafeld: 'Vaak gaat het om gesprekken'

Door Hannah Beijeman

Jarenlang is er geijverd voor de acceptatie van 'genderidentiteiten' en 'seksuele gerichtheden'.¹ Er moet nu definitief worden afgerekend met datgene wat als 'belemmering'² wordt gezien bij het verwezenlijken van de doelen 'acceptatie van LHBTI+-personen'³ en 'bevordering van seksuele en genderdiversiteit'.⁴ Voor de initiatiefnemers van het wetsvoorstel 'Wet strafbaarstelling conversiehandelingen' is het nu tijd dat het strafrecht erbij wordt betrokken. Leden van D66, VVD, GroenLinks-PvdA, SP en Partij voor de Dieren willen daartoe met dit nieuwe wetsvoorstel *'degene die in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf dan wel in het verband van een organisatie handelingen verricht die ertoe strekken de seksuele gerichtheid of genderidentiteit van een persoon die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt te veranderen of te onderdrukken'*, **straffen** met een **'gevangenisstraf** van ten hoogste een jaar **of geldboete** van de vierde categorie (€ 22.500,-)' (art. 285ba lid 1).

Meerderjarigen komen in lid 2 aan bod: *'Met dezelfde straf wordt gestraft degene die het in het eerste lid omschreven feit begaat ten aanzien van een meerderjarige persoon door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht.'* De persoon die

¹ [Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10](#), p. 36 (NV II), [Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 6](#), p. 11 (MvT).

² [Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 6](#), p. 11 (MvT).

³ [Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 6](#), p. 10 (MvT).

⁴ [Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10](#), p. 9 (NV II).

hiervan een gewoonte maakt, wordt dezelfde geldboete of een hogere maximale gevangenisstraf beloofd (2 jaar, lid 4).

Conversiehandelingen?

Een voorwaarde om tot strafbaarstelling van bepaalde gedragingen te komen, is dat voorzienbaar moet zijn welke gedragingen strafbaarheid opleveren (lex certa-beginsel). De oproep in de wetenschapstoets⁵ om “conversiehandelingen” te omschrijven en af te bakenen, wijzen de initiatiefnemers af. Integendeel, ‘het beperken tot specifieke handelingen’ zou volgens hen de tekst zelfs ‘aanzienlijk minder hanteerbaar maken.’⁶ Een zo algemeen mogelijke omschrijving heeft hun voorkeur, omdat op die manier ‘een variëteit aan gevallen die zich kunnen voordoen’ onder de strafbaarstelling kan vallen.⁷ De rechter moet volgens de initiatiefnemers zelf maar kijken wat hij in een casus op basis van de wettekst eronder moet scharen.⁸

Men gaat uiteraard niet een wetsvoorstel maken zonder daarbij op het oog te hebben bepaalde gedragingen strafbaar te stellen. Op wat voor variëteit aan gevallen wordt dan gedoeld? Daarbij is wel een idee te krijgen. In de Memorie van Toelichting wordt de in de internationale literatuur gebruikte term SOGIECE (Sexual Orientation and Gender Identity Expression Conversion Efforts) gebruikt om conversiehandelingen te omschrijven. Hieronder valt een breed spectrum van activiteiten zoals gesprekken, therapie en pastorale zorg, waaronder prediking en gebed. Ondanks dat de initiatiefnemers **54**(!) keer het woord SOGIECE hebben gebruikt om conversiehandelingen te omschrijven⁹, benadrukken ze dat wat in de literatuur onder SOGIECE is geschaard ‘niet per definitie onder de reikwijdte valt van deze strafbepaling’.¹⁰ Anderzijds moet deze wet volgens hen een signaal afgeven dat in Nederland SOGIECE niet geaccepteerd wordt.¹¹

⁵ [Wetenschapstoets initiatiefwetsvoorstel strafbaarstelling conversiehandelingen \(36178\).pdf](#).

⁶ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10, p. 31 (NV II)*.

⁷ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10, p. 5 (NV II)*.

⁸ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10, p. 13-14 (NV II)*.

⁹ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 6, (MvT)*.

¹⁰ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 6, p. 18 (MvT)*.

¹¹ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10, p. 36 (NV II)*.

Terwijl ‘shocktherapie’ wordt genoemd als één van de voornaamste redenen waarom het nu afgelopen moet zijn met ‘conversiehandelingen’,¹² konden de initiatiefnemers niet aantonen dat deze praktijk in Nederland voorkomt.¹³ Daarnaast is zowel lichamelijke als psychische mishandeling uiteraard al strafbaar, zo gaf de wetenschapstoets aan. De initiatiefnemers leggen uit: 'De complexiteit bij conversiehandelingen zit hem erin dat de groot deel van de praktijk in feite bestaat uit **gesprekken**.'¹⁴

Mag je dan geen gesprekken meer voeren over seksuele en genderidentiteit? Dit mag zeker wel, zolang dit het juiste gesprek is. ‘Het verrichten en aanbieden van conversiehandelingen belemmert de **acceptatie** van verschillende seksuele gerichtheden en genderidentiteiten.’¹⁵ Er mag worden gesproken over seksuele en genderidentiteit als het gesprek volgens de initiatiefnemers ‘bijdraagt aan acceptatie’.¹⁶

Uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf dan wel in het verband van een organisatie

Gedragingen die zich uitsluitend in de privésfeer afspelen – zoals gesprekken tussen ouder en kind – vallen vooralsnog ‘in beginsel’ buiten de strafbaarstelling. ‘Het beschermen van de opvoedingsrelatie is de enige reden voor deze beperking’.¹⁷ Het is volgens de initiatiefnemers ook weer niet uitgesloten ‘dat er wel sprake kán zijn van strafbaarheid van ouders’.¹⁸ Zo hoeft er geen zakelijke overeenkomst of behandelingsovereenkomst worden getoond. ‘De situatie kan zich ook in een informele setting voordoen.’¹⁹

¹² *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 13, 40, 49, 50 (NV II). Daarnaast wordt 'shock' therapie verschillende keren aangehaald in de Memorie van Toelichting (*Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 6).

¹³ [Bureau Beke, Voor de verandering. Een exploratief onderzoek naar pogingen tot het veranderen van seksuele gerichtheid en genderidentiteit in Nederland, 2020](#), p. 72; *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 50 (NV II).

¹⁴ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 40 (NV II).

¹⁵ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 6, p. 11 (MvT).

¹⁶ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 9, 12, 13, 22, 36, 55 (NV II).

¹⁷ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 6, p. 34 (MvT).

¹⁸ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 26 (NV II).

¹⁹ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 18 (NV II).

Hoe zit het met het onderwijs? De initiatiefnemers erkennen de vrijheid van onderwijs en zijn ‘van oordeel dat scholen, zeker op basis van hun richting, bepaalde opvattingen uit kunnen dragen’²⁰. Het moet dan wel gaan om de opvattingen die volgens hen de juiste zijn: geen opvattingen waaruit kan worden geconcludeerd dat de betrokkene iemands seksuele of genderidentiteit probeert te “onderdrukken”. ‘Ten aanzien van de vraag of het onderwijs buiten de reikwijdte van het voorstel valt is dat dat niet categorisch kan gesteld worden. Immers, wordt binnen het onderwijs voldaan aan de delictsomschrijving van een strafbaar feit, dan staat dat de enkele omstandigheid dat de conversiehandelingen zijn verricht in de context van onderwijs niet in de weg aan een vervolging en een eventuele veroordeling ter zake van dit feit.’²¹ Ondanks dat de voorgestelde delictsomschrijving beperkt lijkt te blijven tot ‘degene die in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf dan wel in het verband van een organisatie’, blijkt uit het voorgaande dat de initiatiefnemers de beoogde gedragingen graag strafbaar stellen in elke setting. Want, het kan toch niet zo zijn dat het opereren binnen een bepaalde setting of context een vrijbrief oplevert om "strafbare feiten" te plegen.

Voor de medische beroepsgroep (zowel artsen als andere BIG-geregistreeerde hulpverleners²²) geldt, dat *verantwoorde* medische beroepsuitoefening vanwege toepasselijkheid van de algemene strafuitsluitingsgronden niet kan leiden tot strafrechtelijke aansprakelijkheid ter zake van artikel 285ba Wetboek van Strafrecht.²³ Maar, ook hiervoor geldt: het moet dan die medische beroepsuitoefening zijn die volgens de initiatiefnemers de juiste is. Bij “verantwoorde” beroepsuitoefening behoort in hun ogen dan weer niet enige behandeling waarbij kan worden gezegd dat de behandelaar de seksuele of genderidentiteit van iemand probeert te “onderdrukken”.²⁴ Dit geldt voor minderjarigen die “conversiehandelingen” ondergaan, want die worden niet geacht hierover te kunnen beslissen, maar ook voor meerderjarigen, omdat bij hen een niet geringe kans bestaat dat er sprake zou zijn van “sociale druk”, zo valt nu te zien.

²⁰ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 21 (NV II).

²¹ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 24 (NV II).

²² *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 7 (NV II).

²³ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 7 (NV II). Er geldt een uitzondering voor behandelingen van hyperseksualiteit en parafilie.

²⁴ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 33-34 (NV II).

Minder- én meerderjarigen

Alhoewel lid 1 het over minderjarigen heeft – die worden geacht ook niet vrijwillig voor conversiehandelingen te kunnen kiezen – blijft het hier niet bij. ‘Met dezelfde straf wordt gestraft degene die’ het voorgaand omschreven feit ‘begaat ten aanzien van een meerderjarige persoon door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht’, aldus lid 2.

Hoe zit het met een meerderjarige die vrijwillig om “conversiehandelingen” zou vragen? ‘De initiatiefnemers zien problemen bij het vaststellen van vrijwilligheid.’²⁵ Ze denken dat er eigenlijk überhaupt geen vrijwilligheid zou kunnen bestaan als het gaat om dit onderwerp. ‘Initiatiefnemers wijzen er in dit verband op dat personen die voor conversiehandelingen kiezen dit niet altijd volledig onafhankelijk en in vrije wil doen. Vaak is er (sociale) druk vanuit de eigen gemeenschap die de seksuele identiteit of genderidentiteit van de betrokkene niet accepteert.’²⁶ De drempel voor diegene die “conversiehandelingen” verricht ten aanzien van een meerderjarige om onder dit verbod van lid 2 te vallen, ligt niet hoog, het zal daarentegen lastig worden om eronder te blijven.

Als de meerderjarige of diegene die de zaak beoordeelt, “druk” vaststelt van de omgeving als die de seksuele of genderidentiteit van de betrokkene niet accepteert, zou dat diegene die “conversiehandelingen” verricht ten aanzien van een meerderjarige onder het bereik van dit wetsvoorstel kunnen doen vallen, óók als die meerderjarige daar in vrijwilligheid bij betrokken is. Zo is er volgens de initiatiefnemers al bijvoorbeeld sprake van “druk” als de betrokkene “conversiehandelingen” zou ondergaan ‘vanuit het oogmerk om zich te conformeren aan wat er vanuit de eigen omgeving wordt verwacht’.²⁷ In de praktijk is alleen iemand die niet in contact staat met de bewoonde wereld, gevrijwaard van een dergelijke “sociale druk”. Maar, het is niet zo dat dit wetsvoorstel álle sociale druk omtrent het voorgaande wil verbieden. Alleen de druk die volgens de initiatiefnemers niet de juiste is. Alleen druk die wordt ervaren of beoordeeld als “niet acceptierend”²⁸ of “onderdrukkend”²⁹ van de seksuele of genderidentiteit, moet niet door de beugel kunnen.

²⁵ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 42 (NV II).

²⁶ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 8 (NV II).

²⁷ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 8 (NV II).

²⁸ *Kamerstukken II 2023/24*, 36178, nr. 10, p. 8 (NV II).

²⁹ Zie woordkeuze wetsvoorstel, art. 285ba lid 1.

Schade onbekend

De wetenschapstoets brengt naar voren dat niet is aangetoond welke schade conversiehandelingen precies zouden veroorzaken.³⁰ Dit terwijl het schadebeginsel centraal staat in criteria voor het inzetten van het strafrecht: strafbaarstelling kan alleen gerechtvaardigd worden bij voorkoming van schade. De initiatiefnemers willen ook de aanbeveling in de wetenschapstoets om alleen handelingen strafbaar te stellen die tot psychische of lichamelijke schade zouden leiden, niet overnemen. Ze wijzen erop dat handelingen die schade berokkenen al vallen onder de bepalingen die zijn vastgelegd in het Wetboek van Strafrecht omtrent mishandeling.³¹ Het gebrek aan schade zou de strafrechtelijke basis om in te grijpen ontnemen. Dit moet volgens hen zo snel mogelijk veranderen. Het 'voordeel' van het voorliggende wetsvoorstel is volgens de initiatiefnemers 'dat schade (van "conversiehandelingen") in een individueel geval niet hoeft te zijn vastgesteld'.³²

Er bestaat verschil van visie over wat nu schade berokkent. Ook dat moet volgens de initiatiefnemers veranderen: alleen hun visie op wat mogelijk schade zou kunnen berokkenen moet nog kunnen worden gehoord. Er is bijvoorbeeld een grote hulpvraag ontstaan voor mensen die in sociale, juridische en medische transitie zijn gegaan en zich verkeerd bedrogen zeggen te voelen omdat ze erachter zijn gekomen wezenlijk niet van geslacht te kunnen veranderen. Na medische transitie moeten zij nu door het leven met de gezondheidsschade die de geslachtsaanpassende ingrepen hebben veroorzaakt.³³ Mensen die deze gevaren en gevolgen onder de aandacht willen brengen en verdere schade willen voorkomen, zijn – de redenatie van de initiatiefnemers volgend – bezig met een poging tot schade toebrengen, omdat deze uitlatingen kunnen worden gezien als "niet acceptierend" ten opzichte van de genderidentiteit. Op zich zijn

³⁰ *Wetenschapstoets van voorgenomen beleid, Wet strafbaarstelling conversiehandelingen (36178)*, p. 3.

³¹ *Kamerstukken II 2023/24, 36178*, nr. 10, p. 5 (NV II).

³² *Kamerstukken II 2023/24, 36178*, nr. 10, p. 19 (NV II).

³³ J. Kuitenbrouwer en R. van der Zee, 'De transitie heeft mijn leven verwoest', HP/De Tijd 31/10/2022; E. van Gaalen, 'Jenny (22) heeft spijt van transitie naar jongen: 'Je kunt ook een jongensachtig meisje zijn', *Algemeen Dagblad* 27/09/2020; M. Leonard, 'Half of trans surgery patients suffer extreme pain, sexual issues years later' *Daily Mail Online* 11 januari 2023; E. Potter e.a., 'Patient reported symptoms and adverse outcomes seen in Canada's first vaginoplasty postoperative care clinic', *Neurourology and Urodynamics (volume 42, Issue 2)*, 11 januari 2023.

de initiatiefnemers dus niet tegen schade, als het maar de juiste schade is: schade die bijdraagt aan ‘acceptatie’.

Onveranderlijke seksuele en genderidentiteit?

De wetenschapstoets geeft ook aan dat genderidentiteit niet in algemene zin onveranderlijk is. In andere initiatiefwetgeving wordt ook voortdurend uitgegaan van de fluiditeit van zowel seksuele als genderidentiteit. Volgens de initiatiefnemers zit hem dat in een verschil tussen onveranderbaar en onveranderlijk. Deze zaken zijn volgens hen inderdaad niet onveranderlijk, maar het moet als onveranderbaar worden gezien in de zin dat anderen niet moeten of kunnen proberen dit bij de betrokkene te onderdrukken of te veranderen.³⁴ Uiteraard mógen anderen wel druk uitoefenen, als het maar de juiste druk is: druk die seksuele en genderdiversiteit bevordert. Hetzelfde geldt voor mensen die elkaar aanzetten tot verandering: dit mag, als het maar de juiste verandering is.

Controle

Díe waarden, normen, geloof, wetenschap, visies en meningen die mensen aan elkaar proberen over te dragen die als ‘belemmerend’ worden gezien voor de acceptatie van verschillende seksuele gerichtheden en genderidentiteiten, zijn geframed als en gevangen onder de overkoepelende term “conversiehandelingen”. Er wordt een poging gedaan het strafrecht in te zetten om controle uit te oefenen en af te dwingen wat mensen aan elkaar doorgeven: het moet door de initiatiefnemers kunnen worden beschouwd als bevorderend van de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit.

september 2024

³⁴ *Kamerstukken II 2023/24, 36178, nr. 10, p. 10, 34 (NV II).*